

TÜRKİYE'DE ARAPÇA ÖĞRETİMİNDE ARAPÇA ÖĞRETMENLERİNİN YARATICI DRAMA YÖNTEMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ¹

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Doç. Dr. Senem CEYLAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

Arap Dili ve Belagati Ana bilim Dalı

senem.soyer@deu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-3129-1432

Gönderim Tarihi: 21.12.2022 Kabul Tarihi: 27.12.2022

Alıntı: CEYLAN, S. (2022). Türkiye'de Arapça Öğretiminde Arapça Öğretmenlerinin Yaratıcı Drama Yöntemine İlişkin Görüşleri. *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 4(2),150-154.

DOI: 10.54132/akaf.1222452

ÖZ: Son yıllarda yapılandırmacı yaklaşıma dayalı öğretim anlayışının uygulanmaya başlamasıyla birlikte öğrenen merkezli yöntemler yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Özellikle eğitim fakültelerinde drama programlarda yer almış ve öğretmen adaylarının drama yöntemiyle ilgili bilgi ve becerilerinin gelişimine ağırlık verilmiştir. Ancak öğretmen yetiştiren kurumlardan biri olan İlahiyat Fakültelerinde drama yönteminin programda yer almasıyla ilgili herhangi bir girişim olmadığı görülmektedir. Bu durumun İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin dramaya ilişkin bir bakış açısının oluşmamasının nedeni olduğu gibi uygulama süreçleri açısından Arapça dersinde yeterli ve etkin düzeyde drama yönteminin uygulanabilirliğine engel teşkil etmiştir. Bu çalışmada İzmir örneğinde İmam Hatip Liselerinde görev alan Arapça öğretmenlerinin dramayla ilgili bakış açıları incelenmiştir. Drama yöntemiyle ilgili bilgi ve tutumları analiz edilmiş ve Arapça derslerinde kullanma düzeyleri araştırılmıştır. Özellikle İlahiyat Fakültesi çıkışlı Arapça öğretmenlerinin drama yöntemiyle ilgili bilgi ve tutumlarının yeterli düzeye ulaşmadığı ve uygulama süreçlerinde bazı sorunlar olduğu dikkati çekmektedir. Bu nedenle söz konusu öğretmenlerin drama ile ilgili farkındalık düzeylerinin yükseltilmesine öncelik verilmelidir. Bu çerçevede öğretmenlerin drama yöntemine ilişkin problemleri konusunda çözüm önerileri sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Arapça Eğitimi, Yaratıcı Drama, Arap Dili, Arapça Öğretmeni

Views Of Arabic Language Teachers On Creative Drama Method In Teaching Arabic In Turkey

ABSTRACT: In recent years, with the implementation of the constructivist approach-based teaching approach, learner-centered methods have started to become widespread. The drama method has been included in the programs especially in the faculties of education, and the development of the knowledge and skills of the pre-service teachers about the drama method has been emphasized. However, it is seen that there is no attempt to include the drama method in the program in faculties of theology, which is one of the institutions that train teachers. This situation is not only the reason why the students studying at the faculty of theology did not have a perspective on drama, but also hindered the applicability of the drama method at a sufficient and effective level in the Arabic course in terms of application processes. In this study, the perspectives of the Arabic language teachers working in Imam Hatip high schools in the example of İzmir on drama, have been examined. Their knowledge and attitudes about the drama method have been analyzed and their level of use in Arabic lessons has been investigated. It is noteworthy that the knowledge and attitudes of Arabic language teachers, who are particularly graduates of the theology faculty, about the drama method, do not reach a sufficient level and that there are some problems in the application process. For this reason, priority should be given to raising the awareness levels of these teachers about drama. In this framework, solution suggestions will be presented for the problems of teachers regarding the drama method.

Keywords: Arabic Education, Creative Drama, Arabic Language, Arabic Teacher.

Yaratıcı Drama

Eğitim, bireyi tüm yönleriyle geliştirmeyi esas alan bir etkinliktir. Bu bağlamda eğitim sürecinde kullanılan yöntem ve tekniklerin bireylerin tüm özelliklerini mümkün olan en üst düzeyde ortaya çıkarabilmesi beklenmektedir. Nitelikli ve etkin bir eğitim sürecinin bireyin bilişsel ve zihinsel olarak gelişimini desteklemesinin yanı sıra toplumsal açıdan da olumlu sonuçları olması doğaldır. Bu sürecin gereklerinden biri de hem teknolojik gelişmeleri hem de çağdaş öğretim teknik ve yöntemleri takip edip uygulamaktır. Eğitim sürecinde öğretmen, öğrenci ve kullanılan yöntemler bir bütünü oluşturan temel bileşenlerdir. Eğitim öğretim sürecinde, geleneksel yöntemler bilgiyi aktarmada önemi yadsınamaz bir role sahiptir. Ancak günümüzde artık öğretmenin aktarıcı rolünde, öğrencinin pasif dinleyici konumunda

¹ Bu çalışma 21-23 Ekim 2022 tarihlerinde I. Uluslararası Dil ve Uygulamalı Dilbilim Çalışmaları Konferansı'nda sözlü olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

olduğu yöntemler geçerliliğini kaybetmekte veya bilgiyi aktarmada yetersiz kalmaktadır. Bu açıdan eğitsel bir yöntem olarak yaratıcı drama, yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi ve öğrenciyi merkeze alması ile öne çıkmaktadır. Yaratıcı drama bilişsel yöntemlerin yanı sıra öğrenciyi fiziksel ve duygusal olarak da sürece dâhil ederek geleneksel yöntemlerden ayrılır. "Bir gruptaki bireylerin kendi deneyimlerinden yola çıkarak, doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden faydalanarak bir amacın veya düşüncenin canlandırılması yaratıcı drama olarak tanımlanabilir. Canlandırma süreci konusunda uzman bir eğitmen rehberliğinde yürütülür. Süreç, kendiliğindenliğe, şimdi ve burada ilkesine ve -miş gibi yapmaya dayanır. Yaratıcı drama, oyunun genel özelliklerinden doğrudan yararlanır" (Adıgüzel, 2014, s.43).

İnci San'ın tanımlamasına göre yaratıcı drama; *doğaçlama, rol oynama vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanılarak, grup çalışmasıyla, bireylerin bir yaşantıyı, olayı, fikri, bir eğitim ünitesini, bazen de soyut bir kavramı ya da davranışı, eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesiyle ve gözlem, deneyim, yaşantıların gözden geçirildiği oyunsu süreçlerde, canlandırmasıdır* (San, 1996, s.149). Ayrıca yaratıcı drama, eğitimde kullanılan bir "yöntem, sanat alanı ve disiplin olarak bireylerin kendini ifade edebilen, yaratıcılık özelliği gelişmiş, grup çalışmalarına uygun kişiler olmalarını sağlayacak bir yaklaşım olarak öne çıkar. Eğitim öğretim sürecinde önemli olan öğrencinin pasif dinleyici rolünden sıyrılarak bedeni ve duyu organlarıyla harekete geçirmek ve yaşantı oluşturarak öğrenme sağlamaktır" (Üstündağ, 1996, s.19-20).

Bu bağlamda yaratıcı drama ile ilgili yapılmış olan tanımlamalara bakıldığında; ortak ve en çok tekrar eden, "asıl olan kavramlar "yaratıcılık, kurgusal süreçler ve spontanite (kendiliğindenlik)"tir. Bu tanımlardaki "spontanite" kavramı, yaratıcı dramayı tiyatrodan ayıran belki de en önemli ipucudur zira drama süreçlerinde prova, seyirciye yönelik oyun, yetenek yahut sahneleme gibi tiyatrodan var olan unsurların hiçbiri önem taşımaz. Bu nedenle yaratıcı dramanın öğrenme öğretme ortamlarında bir yöntem olarak kullanılmasının sanatsal hiçbir kaygısı olmadığı gibi asıl odağı, bireyi kendi yaşantılarından yola çıkarak kendi deneyimleriyle öğrenme sürecine dâhil etmek, böylece en kalıcı öğrenme biçimi olan "yaparak yaşayarak öğrenmeyi" desteklemektir (Süzen, 2021, s.21).

Yaratıcı drama 18. yüzyılda üzerinde konuşulmaya başlanmış olan, temelinde, öğrenenin ve duygularının merkeze alındığı; kişisel amaçların belirlenmesinde bireyin gerçek duygularının olduğu ilerici eğitim hareketlerinin etkisi ile ortaya çıkmıştır. Eğitim anlayışları öğreneni merkeze alırken onun duygularını ve öznel yaşamını da hesaba katar (Adıgüzel, 2014, s.145).

Yaratıcı dramanın eğitsel bir yöntem olarak kullanımı, 1900'lü yılların başlarına kadar dayanmasına rağmen Arapça öğretimi özelinde çok da yaygın bir kullanıma sahip değildir. Bunun nedenleri arasında öğretmenlerin bu konuda eğitim almamış olmaları, yeterlilik ve yetkinliklerinin olmaması, geleneksel yöntemlere alışkanlık, sınıfların fiziksel koşulları, öğrenci sayıları ve eğitim materyali eksiklikleri sayılabilir. Yaratıcı drama konusunda öğretmen yeterlilikleri bağlamında Süzen'in (2021) yaptığı çalışmaya göre; Türkiye'de Arapça öğretmeni yetiştiren üniversitelerin bazılarında drama ile ilgili derslerin olduğu ancak aktif olarak uygulanmadığı, bazı üniversitelerde ise drama ile ilgili herhangi bir dersin olmadığı bulgusu elde edilmiştir. Dolayısıyla YÖK tarafından yapılan yenilik ve güncellemelere rağmen Arapça öğretmeni yetiştirme alanında henüz dramanın kullanımından ve etkisinden bahsetmek mümkün değildir (s. 23-24).

Bu çalışmanın amacı, İmam Hatip Liselerinde Arapça eğitimi veren İlahiyat Fakültesi mezunu öğretmenlerin yaratıcı drama ile ilgili farkındalıklarını ortaya koymaktır. Bununla ilgili olarak bu okullarda staj yapan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin gözlem ve deneyimleri doğrultusunda amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- İkinci yabancı dil olarak Arapça eğitiminde modern yöntemlerden hangisi kullanılıyor?
- Bireysel öğrenme farklılıklarını en aza indirmek için öğretmenlerin alternatif yöntemleri var mı?
- Yaratıcı drama yöntemi ile ilgili öğretmenlerin bir eğitim süreci var mı?
- Arapça öğretimi esnasında drama yönteminin kullanımında cinsiyet değişkeninin etkisi nedir?
- Arapça öğretimi esnasında drama yönteminin kullanımında mesleki kıdem değişkeninin etkisi nedir?

Gözleme dayalı olarak yürütülen bu çalışmada, ikinci yabancı dil olarak Arapça eğitiminde daha çok çeviri yöntemi ve soru-cevap tekniğinin kullanıldığı, öğretmenlerin genel olarak geleneksel yöntemlere başvurdukları tespit edilmiştir. Kadın öğretmenlerin ve mesleğe yeni başlamış öğretmenlerin eğitim sürecinde dramayı kullanma durumlarının daha yüksek olduğu elde edilen sonuçlardandır. İmam hatip

okullarında Arapça dersi yürüten öğretmenlerden lisans düzeyinde yaratıcı drama ile ilgili ders almış olanlarının da kavramsal olarak konuya hâkim oldukları ve bazı konularda öğrencinin dikkatini daha uzun süre aktif tutmak için bir teknik olarak dramayı kullandıkları elde edilen bulgular arasındadır.

Bir öğretim yöntemi olarak kullanılan yaratıcı drama, aynı zamanda başlı başına bir disiplin alanı ve sanat eğitiminde kullanılan bir araçtır. Modern öğretim yöntemleri arasında güncelliğini ve geçerliliğini koruyan yaratıcı drama, yaşantılar yoluyla öğretim ilkesine dayanarak hayatın birçok alanı için de kullanılmaktadır.

Yaratıcı dramanın dil eğitimine ve bireye katkıları

Yaratıcı dramanın hem birey hem de eğitim öğretim sürecine çok yönlü katkıları yadsınamaz niteliktedir. Drama, yöntem olarak kullanıldığı bir eğitim-öğretim sürecinde, öğrenilenlerin kalıcılığını sağlaması yönünden önemli bir araç olarak kabul görmektedir. Bireyde özgüven duygusunun gelişmesi, empati kurup kendisini başkalarının yerine koyarak çok yönlü düşünebilmesi, işbirliği ve paylaşım duygusunun gelişmesi ve bu esnada kendisinin de aktif olarak rol alması, dramanın olumlu yönleri ve etkileri olarak sayılmaktadır. Ayrıca drama, eleştirel düşünme, demokratik tutum geliştirme ve yorumlama yetilerini besleme-güçlendirme noktasında katkısı yok sayılamayacak bir araç konumundadır.

Eğitim öğretim sürecinde, bir öğrencinin dersi dikkatle takip etmesi ve sürekli etkin bir biçimde derse katılmasının çeşitli nedenlerden dolayı pek mümkün olmadığı bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda dil öğretimin bütünlük içinde sürdürülmesi, öğrencinin dikkatinin devamlılığının ve derse katılımının sürekliliğinin sağlanması drama yöntemi ile daha olasıdır. Çünkü öğrenci merkeze alınır, yaşayarak öğrenerek sürece aktif şekilde katılımı sağlanır.

Bu bilgilere dayanarak; yaratıcı dramayı oluşturan temel bileşenlerden olan yaratıcı drama lideri-eğitmeni-öğretmeni de ayrı bir öneme sahiptir. Öğretmen; drama çalışmalarında katılımcılara rehberlik eden, süreci tasarlayan, biçimlendiren, yaratıcı dramayı kendi alanında bir yöntem olarak kullanabilen kişi olmalıdır (Adıgüzel, 2014, s.73). Burada özellikleri tanımlanan öğretmen, yaratıcı drama öğretmeni disiplinlerarası çalışabilecek durumda ve pedagojik yeterliliğe sahip olmalıdır. Drama öğretmenininde sınıfta ilk ve öncelikli görevi, öğrencilerin güven duyacağı ve rahat hissedecekleri olumlu bir öğrenme ortamı oluşturmaktır (Ceylan, 2006, s. 18).

Buna göre; yabancı dil öğretmeni ve yaratıcı drama farkındalığı konusunda yapılan çalışmada, öğretmenin %89.7 oranında "otoriter olmaması" gerektiği sonucu çıkmıştır (Akpınar, Kara, 2010, s. 14). Bu sonuç da drama eğitmeninin sahip olması gereken özelliklerle örtüşür niteliktedir. Ayrıca yabancı dil olarak Arapça eğitiminde Arapça öğretmeni ve dramayı kullanma düzeyleri özelinde yapılan çalışmaya göre benzer sonuçlar ortaya konulmuştur. Dramayı eğitimde kullanacak öğretmenin birçok yönden iyi yetişmiş ve alana hâkim olması gerekir (Kütükçü, 2010, s. 79-80). Yine bu çalışmada, Arapça öğretmeni özelinde dramayı kullanacak öğretmenin sorumluluklarına da yer verilmiştir.

Yaratıcı dramanın estetik algı ve duyguların gelişmesine olan katkıları da göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerde ve bireylerde oluşturacağı olumlu sonuçlar dikkate alınmalıdır. Estetik kavramının bir beğeni, özgün bir tasarım, kendine özgülük (Yılmaz, 2021, s.61) gibi özelliklerinden hareketle dramanın ve drama öğretmenininde özellikleriyle benzeştiğini söylemek mümkündür.

Sonuç ve Değerlendirme

Arapça dersini ikinci bir yabancı dil olarak öğreten öğretmenlerin derslerde dramayı kullanma düzeyleri ve buna dair farkındalıklarının araştırıldığı bu çalışmada, dramanın bir yöntem olarak yeterli düzeyde tercih edilmediği sonucuna varılmıştır. Gözlem sonuçlarına göre öğretmenlerin sınıf içinde kullandıkları yöntem olarak en çok başvurdukları teknik, soru cevap tekniğidir. Ayrıca Arapça dersi özelinde, klasik yöntemlerden olan dilbilgisi-çeviri yöntemi de sıklıkla kullanılan diğer bir yöntemdir. Dolayısıyla burada öğretmenlerin sınıf içindeki bireysel farklılıkları yok etme ya da azaltmaya yönelik alternatif bir yöntemlerinin olmayışı, bu araştırmanın ilk ve ikinci sorularının olumsuz yanıt bulmasına neden olmuştur. Bu farklılıklar daha çok öğrenciyi ödevlendirerek veya ek görevler vererek telafi etme yoluna gittikleri tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında, eğitim öğretim süreçlerinde dramadan etkin bir biçimde faydalanabilmek ve derslerde beklenen şekilde kullanımı için öncelikle öğretmen yetersizliklerinin giderilmesi adına hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılması ve sıklığının artırılması öncelikli ihtiyaçtır. Bu noktada en önemli adım, dramanın da özünü oluşturan "yaparak-yaşayarak" öğrenme ilkesinden hareketle ilk olarak öğretmenlerin dramayı deneyimlemeleri, sürece ve kendilerine katkılarının farkında olmalarının sağlanmasıdır.

Bu çalışmada İlahiyat Fakültesi mezunu olup ikinci yabancı dil olarak Arapça dersi veren öğretmenlerin çoğunluğunun yaratıcı dramayı bir yöntem olarak kullanmayı tercih etmedikleri görülmüştür. Bunun

gerekçeleri olarak da sınıf mevcutlarının kalabalık olması, materyal eksiklikleri, tüm öğrencilerin sürece katılma hususunda çekingen davranmaları ve müfredatın yetiştirilmesi gibi nedenlerin yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin modern öğretim yöntemleri hakkında yeterli alan bilgisi ve donanıma sahip olmadığı da görülmüştür. Dolayısıyla öğretmen yeterlilikleri bağlamında öğretim programları hedeflerinin gerçekleşmesi bakımından zorluklar ve sıkıntılar yaşandığı, bu nedenle de bu yöntemi kullanmayı tercih etmedikleri tespit edilmiştir.

Yaratıcı dramayı bir yöntem olarak kullanmada cinsiyet değişkeninin de etkili olduğu, kadın öğretmenlerin bu yöntemi kullanmaya yönelik erkek öğretmenlere göre daha ılımlı oldukları ve tercih ettikleri gözlenmiştir. Mesleki kıdem değişkenine göre ise; kıdem yılı fazla olan öğretmenlerin yaratıcı dramayı yöntem olarak kullanmaya karşı daha eleştirel oldukları, kıdem yılı az olanların daha olumlu yaklaştıkları görülmüştür.

Yaratıcı drama ile ilgili literatür bilgisine sahip ya da lisans eğitimi sırasında seçmeli olarak bu dersi almış öğretmenlerin özellikle konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik olarak öğrenciyi aktif hale getirmek için başvurdukları bir yöntem olduğu tespit edilmiştir.

Yaratıcı drama yönteminin yabancı dil öğretimi özelinde kullanılmasının öğrenciler üzerinde olumlu sonuçları olduğu değerlendirilmektedir. Yaratıcı dramanın yöntem olarak kullanıldığı, etkinliklerin planlanarak yapıldığı bir derste öğrenciler oyunsu süreçlerle, kendilerine verilen rollere göre canlandırmalar yapmaktadırlar. Öğrencinin kaygı düzeyi azaldığı gözlenmiş ve yabancı dili kullanma becerisinin arttığı tespit edilmiştir.

Yaratıcı dramanın eğitim sürecine dâhil edilmesi sonucu, öğrenmelerin kalıcılığının da arttığı elde edilen bulgular arasındadır. İşbirliği ve paylaşımaya dayalı olarak, yaparak-yaşayarak öğrenme sonucu öğrencilerde geleneksel yöntemlere göre daha anlamlı öğrenmeler gerçekleşmiştir. Ayrıca öğrencilerde Arapça öğrenmeye yönelik tutumlarında da olumlu sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Dramanın eğitim sürecinde kullanılması ile yaparak-yaşayarak dil öğrenmenin olumlu sonuçlarını gösteren çalışmaların yapılması ve bunların öğretmenlere tanıtılması da öğretmenlerin yöntem olarak tercihlerini etkileyecektir.

Öneriler

- İlahiyat Fakültelerinde okuyan lisans öğrencilerinin yaratıcı drama dersini seçmeli olarak almaları ve bu kapsamın artarak devamlılığı sağlanabilir.
- Öğretmenlik yapan mezunların Milli Eğitim Bakanlığı ve müdürlükleri tarafından düzenlenen eğitimler ile yaratıcı drama ile ilgili hizmet içi eğitim almaları sağlanabilir.
- Sınıf mevcudunun yüksek olması nedeniyle bu yöntemi kullanma konusunda çekingen davranan öğretmenler için okul müdürlükleri tarafından uygun fiziksel koşullar oluşturulabilir.
- Lisans ve lisansüstü düzeyde hem teorik hem de uygulamalı olarak drama dersleri programlara dâhil edilmelidir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2014) *Eğitimde yaratıcı drama*. (5. Basım) Pegem Akademi.
- Akpınar Dellal, N., Kara, Z. (2010). Yabancı dil öğretmeni adaylarının ve öğretmenlerin "drama teknikleri" konusunda farkındalık düzeyleri. *Dil Dergisi*. 149, 7-29.
- Ceylan, Y. (2006). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde bir yöntem olarak dramanın kullanımı*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kütükçü, A. H. (2010). *Arapça öğretiminde drama yöntemi ve Arapça dersini yürüten öğretmenlerin bu yöntemi kullanma düzeyleri*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Süzen, A. H. (2021). Arapça öğretmeni yetiştirme sürecinde yaratıcı drama. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 9(2), 20-34.
- Üstündağ, T. (1996) Yaratıcı dramının üç boyutu. *Yaşadıkça Eğitim*. 49.
- Yılmaz, S. (2021). Çevirinin estetik boyutu (Arapça-Türkçe) (1. Baskı). Akdem Yayınları.